

El primer certamen literari de Canet de Mar. El Certamen de Pedracastell (1902)

JAUME VELLVEHÍ I ALTIMIRA
GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ

Des de la reinstauració dels Jocs Florals de Barcelona el 1859, la celebració de certàmens literaris i jocs florals arreu del territori anà augmentant progressivament fins esdevenir una de les grans plataformes d'expansió de les idees i les pràctiques catalanistes, allò que se n'ha dit la construcció de la cultura del catalanisme. En la comarca del Maresme, del segle XIX, els certàmens de Mataró de 1883 i de 1892, convocat aquest darrer pel Círcol Catòlic d'Obrers, els de Malgrat de Mar convocats pel Casino Malgratenc i el Centre Català de Malgrat (1886 i 1887), el de Vilassar de Mar amb el suport de l'Ajuntament de la vila (1887) i els d'Arenys de Mar convocats per l'Ateneu Arenyenc (1885, 1886, 1887, 1888 i 1889) són prou coneguts.¹ Ho són menys els de Sant Pol de Mar de 1884 i d'Arenys de Mar de 1890. Ja al nou segle, sabem que el Centre Catalanista d'Arenys de Mar va convocar uns jocs florals el 1902, i l'Ateneu Arenyenc dos més el 1904 i el 1908. D'Arenys també se'n coneixen uns del 1921. A Mataró, es coneixen els Jocs Florals de 1904 convocats per l'Ajuntament i els de La Societat Nueva Constancia del 1905.² També s'han estudiat els de 1918, convocats per la Joventut Nacionalista de la Unió Regionalista de Catalunya.³ Són menys coneguts els Jocs Florals convocats per la Societat Iris el 1919 i 1920 o els de 1921 organitzats per l'Ajuntament i presidits

per Joaquim Ruyra. I a Masnou, el 1922, n'hi hagueren uns altres.

A Canet de Mar es convocaren certàmens literaris el 1902 -objecte d'aquesta comunicació- així com el 1907 i el 1908,⁴ el mateix any que a Calella es celebraren uns Jocs Florals.

El certamen de Pedracastell

El primer certamen literari de Canet de Mar se celebrà el 1902 amb motiu de la inauguració de la creu de Pedracastell, convocat per la Comissió de la construc-

Imprès recordatori de la benedicció de la creu de Pedracastell. (Font: BPGP (AMCM): Fons Família Serra-Viñas).

¹ Vegeu Vellvehí (2000 i 2009) i Soldevila (1998) per al cas del certamen de Malgrat de 1886.

² Vegeu Vellvehí (2022a).

³ Vegeu Comas (2018).

⁴ Vegeu Vellvehí (2022b).

CERTAMEN LITERARI Y POETICH

DE

CANET DE MAR

La Comissió encarregada de la erecció de la monumental Creu, que la vila de Canet de Mar aixeca en lo cim de la montanya *Pedra-Castell*, en commemoració del nou segle, desitjosa de coronar dignament la obra que té encomanada, y pera que fins en lo darrer detall se puga lograr ferla digna de l'aprobació general, a tots los bons fills y aymants de nostra benllogada vila en particular y a tots los escriptors y poetas catalans en general, convida a pendrer part en lo següent

CONCURS

Primer.—Un treball en prosa que millor ressenyi la cerimonia de posar la primera pedra de la Creu.

Segon.—Una inscripció en prosa pera esser gravada al peu de la Creu, y que ab menos paraulas reflexi l'intenció y fi del poble de Canet al aixecar lo monument al Redemptor.

Tercer.—Una inscripció en prosa ó en vers, curta y apropiat pera gravarse en una roca aprop de la Creu, que millor enlayri l'esperit religiós y patriòtic de que dona mostra la nostra vila al aixecar lo monument.

Quart.—Una poesia que millor canti las alabansas de la Creu, com a signe de nostra redempció.

Quint.—Composició en prosa ó en vers que millor descriga las bellesas de la Costa de Llevant, comarca que se domina desde 'l' peu de la Creu.

Sext.—Oda poética a Canet de Mar.

Séptim.—Composició de tema lliure en prosa ó en vers alusiva a la Creu, y que a

la vegada se refereixi directa ó indirectament a la montanya de *Pedra-Castell*, a la vila de Canet ó a alguna tradició de la Comarca.

Octav.—Influencia de la Creu en la civilització de Catalunya.

Observacions.—Totas las composicions han d'esser escrites en llengua catalana y remesas al Secretari del Jurat, Canet de Mar, dintre plechs closos, sense firma, y escrites ab lletra diferent de la dels autors:

—Lo plaseo d'admissió quedarà finit el dia 15 de Janer del pròxim any.

—Totas las composicions portarán un lema, y 'l dia que sia publicat lo fallo del Jurat, los autors premiats se donarán a conèixer enviant las duas primeras y duas darreras ratllas de sas respectivas composicions.

—Lo Jurat concedirà los accessits que jugui convenients.

—Los premis consistirán en la satisfacció intima que sentirán los autors veient sos treballs escullits, que serán impresos en un llibre; alguns d'ells, los de més curta extensió, serán repartits en fullas soltas en l'acte solemne de descubrir la Creu. No obstant se reserva la Comissió el concedir, si ho creu convenient, algún recort als autors il·lustrats.

Formarán lo Jurat calificador, los senyors següents: President, *D. Joaquim Riera y Bertran*.—Vocals, *D. Narcís Verdaguer y Callis*, *Mossen Antón Fors*, *Pbre.*, *D. Narcís Durán y Desumvila*.—Secretari, *D. Joan Dotras y Manyà*.

Canet de Mar 1.ª Desembre de 1901.

La Comissió.

Cartell de premis i convocatòria del certamen publicat a La Costa de Llevant del 8 de desembre de 1901.

ció de la creu. L'erecció del monument responia a la commemoració de l'entrada en el nou segle XX tot seguint la crida del papa Lleó XIII a erigir creus commemoratives en turons i muntanyes d'arreu. La iniciativa sorgí —i en seria l'impulsor i principal mecenes— del metge Marià Serra i Font (Canet de Mar, 1863-1926) que havia adquirit la muntanya de Pedracastell i que de ja feia temps s'havia proposat d'erigir-hi una creu de terme.⁵

⁵ Vegeu Mas (2015).

La iniciativa de celebrar un certamen probablement devia sorgir de la mateixa Comissió convocant, que estava formada pel rector, Mossèn Anton Vergés, l'alcalde Joan Reverter, Higiní Negra, Àngel Rossell, Joan Dotras i el mateix Marià Serra.

El jurat fou presidit per l'escriptor i federalista Joaquim Riera i Bertran (Girona, 1848 - Barcelona, 1924) —vinculat de ja feia temps a Canet per les estades d'estiu— amb Narcís Verdaguer i Callis (Vic, 1862 - Barcelona, 1918), mossèn Anton Fors i el farmacèutic catalanista Narcís Duran i Desumvila (Barcelona, 1869 - Canet de Mar, 1924)⁶ com a vocals i per Joan Dotras i Manyà com a secretari. La convocatòria es feu l'1 de desembre de 1901 i premiava un treball en prosa sobre la cerimònia de la col·locació de la primera pedra de la creu. El segon i tercer premi premiaven dos textos breus, un en prosa per a una inscripció al peu de la creu, i un en prosa o en vers per a ésser-ho en

una roca propera. Tres premis més eren per a un poema sobre la creu com a símbol, un altre en prosa o en vers sobre les vistes de la comarca des de la creu i un sisè per a una oda a Canet de Mar. El setè premi s'adjudicava a un treball en prosa o vers de tema lliure en relació a la Creu i,

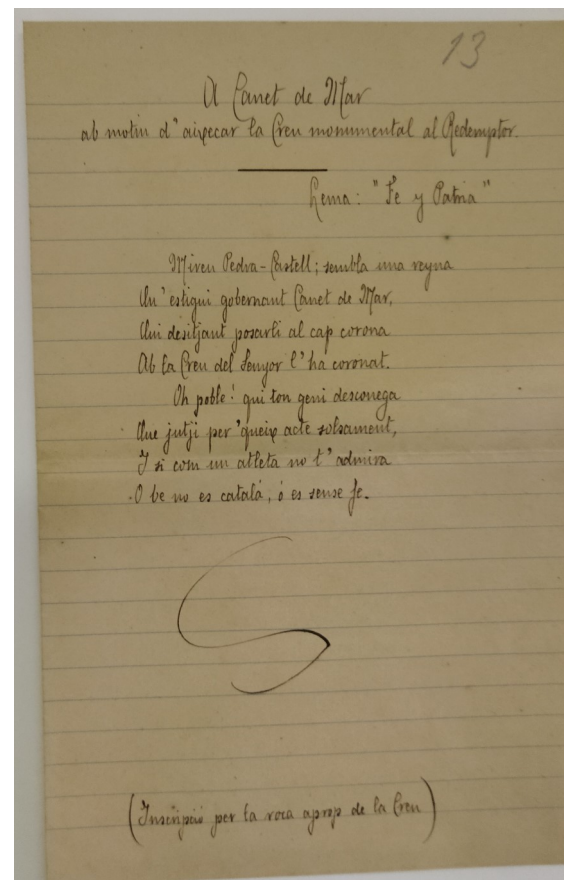
⁶ Farmacèutic, delegat de la Unió Catalanista el 1901 i 1904, fou membre corresponent de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts des de 1906. Dirigí (1907-1913) el setmanari *Vida llevantina*. Vegeu: Calbet i Camarasa, Josep M. — Montaña i Buchaca, Daniel (2001). *Metges i farmacèutics catalanistes (1880-1906)*. Valls: Cossetània Edicions.

indirectament a Pedracastell, Canet o alguna tradició comarcal. El darrer premi es dedicava a la influència del cristianisme a Catalunya. Quant a la llengua «totes les composicions han d'ésser escrites en llengua catalana».⁷ Quant a la dotació dels premis és purament honorífica: «la satisfacció íntima que sentiran los autors veient sos treballs escullits, que seran impresos, llegits i repartits en l'acte solemne de descobrir la Creu». En aquells moments el debat entorn la renovació del model dels Jocs Florals i dels certàmens literaris territorials es desferma a remolc de l'estrena dels *Jocs Florals de Can Prosa* de Santiago Rusiñol amb un to d'agre polèmica. La necessitat de professionalització de l'escriptor i d'afavorir la qualitat literària de les obres concursants tenia en la dotació econòmica dels premis –substituint els objectes artístics que sovint ningú recollia– una de les propostes renovadores. Però no és el cas d'aquest certamen canetenc i caldrà esperar als de 1907 i 1908 per a veure els primers premis monetaris.

La festa se celebrà el dia de la inauguració al vespre, el 4 de maig, en el saló d'actes del Centre Catòlic.⁸ El certamen té una intenció clarament utilitària per al catolicisme i el catalanisme. Certament, l'objectiu primer és una campanya mobilitzadora –propagandística– del catolicisme mitjançant l'erecció del símbol monumental de Pedracastell i el seu enaltiment poètic amb la intenció de travar la vila al catolicisme. Una cosa semblant al que havia representat el certamen del Cercle Catòlic de Mataró de 1892 (Vellvehí 2022a). Però aquesta fixació és doble. És també amb el catalanisme, perquè la llengua i els certàmens ja es perceben com a expressió i pràctica catalanista. En el seu discurs, el secretari Joan

Dotras deia que «en tant que gaudim de la pau que regna en aquest lloch, ombrejat per la Creu de Cristó i saturat per l'essència que exhalan los sentiments de Fe i de Pàtria, venim a assaborir los gemats fruyts de la poesia» i recordava com la comissió del monument s'havia adreçat «als poetas i escriptors catalans, convidant-los a un concurs destinat a glorificar la Fe que tots posehim i la Pàtria que tots estimem».⁹ Així doncs, es tractava, també, de travar Canet al catalanisme. Ho deia Joaquim Riera en el seu parlament presidencial:

Com a catalans, intensa és també nostra alegria per l'erecció de la Creu de Pedra-Castell. Canet de Mar és vila catalana; la Costa de Llevant es verger preciós de Catalunya; cada progrés, cada avensament d'una comarca en què es parli nostra adorada llengua catalana [...]; cada nou esplet que vivi-

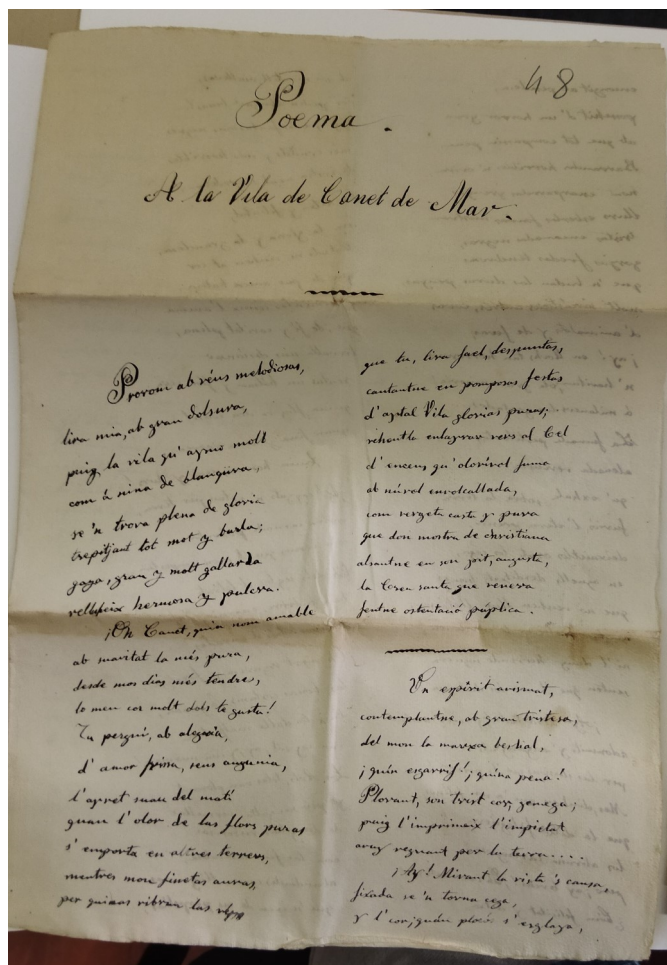

Original de la composició núm. 13 que optava al premi de la inscripció en una pedra.
(Font: BPGP (AMCM): Fons Família Serra-Viñas).

⁷ *La Costa de Llevant*, 8 de desembre de 1901, p. 4.

⁸ *La Costa de Llevant*, 16 de març de 1902, p. 7.

⁹ *La Costa de Llevant*, 25 de maig de 1902, p. 7-8.

Original de la composició núm. 48 que optava a un dels premis de poesia.
(Font: BPGP (AMCM): Fons Família Serra-Viñas).

fiqui i orni una comarca catalana, vivifiqui i orna la excelsitud de la Pàtria de tots: de Catalunya.¹⁰

Perquè «¿no es pensant en Catalunya que pensem en Canet? ¿Y no fa que 'l pensar en Canet ens fa pensar en Catalunya?» afegia. De fet, el caràcter religiós de l'efemèride, malgrat l'habitual crispació política de la vila,¹¹ aconseguí una àmplia participació conservadora. Dit d'altra manera, la inauguració de la creu afermava Canet a la fe catòlica, i al seu torn el cer-

tamen travava el catalanisme a la fe i a Canet. En aquest sentit doncs, de situar el catalanisme en l'espiritualitat catòlica en la línia del bisbe Torras i Bages, cal considerar-lo un èxit del catalanisme local i de la figura del metge Marià Serra que fou el principal impulsor del certamen, com ho seria dels que vindrien més endavant.

Quant a les obres premiades, malgrat que el primer premi no es va adjudicar, es va fer una menció honorífica a un text de Joan Tarré i Sans, el segon el va obtenir mossèn Angel Carbonell i s'atorgà un accèssit a Pau Vinyolas i Torras. El tercer i un accèssit el guanyà mossèn Josep Simon y Jubany. Els premis de major volada literària foren per al poema *A la Santa Creu de Pedra-Castell* de Joan Ribas i Carreras¹² de la qual el secretari digué que «aquesta composició se recomana tant per estar correctament versificada com per lo seu esperit religiós ensemps que patriòtic».¹³ Els accèssits foren per al poema *La Creu*, també de Joan Ribas i per a *Dos arbres*, de l'enginyer industrial Lluís

Tintoré i Mercader (Barcelona, 1865 — Buenos Aires, 1947)¹⁴ que el jurat valorà com a una de les més reeixides però que no s'ajustava completament al premi. El cinquè premi no s'adjudicà per manca de qualitat. Amb tot es va concedir una menció honorífica a Bonaventura Ramentol per *La Costa de Llevant*. Igualment, el sisè, el setè i el vuitè premis quedaren per adjudicar. En conjunt s'havien presentat a concurs 81 obres, majoritàriament per als dos premis de les inscripcions de textos breus.

¹⁰ *La Costa de Llevant*, 18 de maig de 1902, p.7-8.

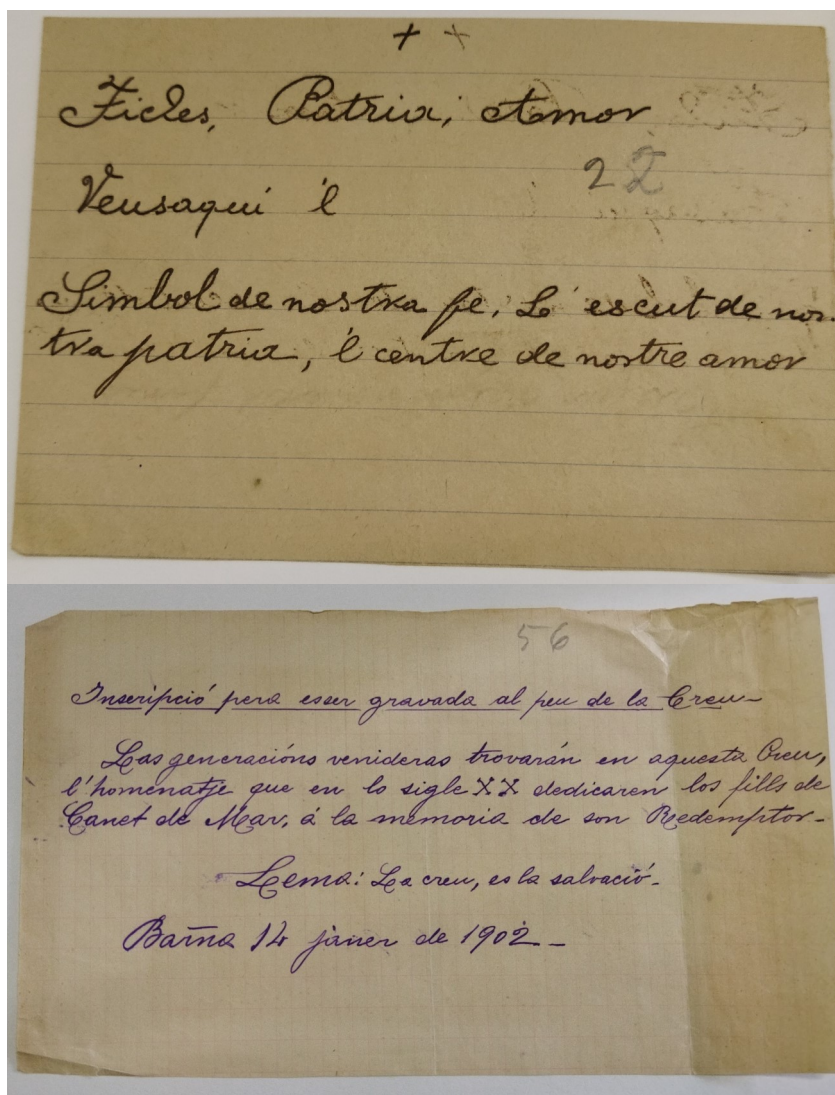
¹¹ Els sectors dinàstics més recalitrants van posar totes les traves que van poder a fi de dificultar l'èxit del projecte bo i estar inicialment en la comissió (vegeu Mas, 2015).

¹² L'escriptor Joan Ribas i Carreras (L'Havana, 1875 — Blanes, 1913) va fundar el setmanari il·lustrat *La Selva de Santa Coloma de Farnés* el

1906 junt al poeta blanenc Josep Alemany i Borràs (Blanes, 1868-EI Masnou, 1943) que en fou el director.

¹³ *La Costa de Llevant*, 25 de maig de 1902, p. 7-8.

¹⁴ Com a poeta va participar als Jocs Florals essent premiat en diverses ocasions. La seva obra es de caràcter històric i costumista. El 1900 havia publicat el poemari *Primerenques*.

Originals del textos núm. 22 i 56 presentats al premi de la inscripció al peu de la creu. (Font: BPGP (AMCM): Fons Família Serra-Viñas).

Literàriament, les obres guardonades no tenen massa interès. De fet el constrenyiment temàtic de la convocatòria no deixava massa marge. Els textos presentats a concurs, conservats en el fons Família Serra-Viñas de la Biblioteca Pare Gual i Pujadas,¹⁵ majoritàriament optaven a les inscripcions commemoratives i ben pocs treballs tenien pretensió literària. Els textos presentats als premis poètics no s'han conservat tots, com tampoc els originals guanyadors, cosa que fa difícil fer una valoració aprofundida del conjunt dels originals presentats.

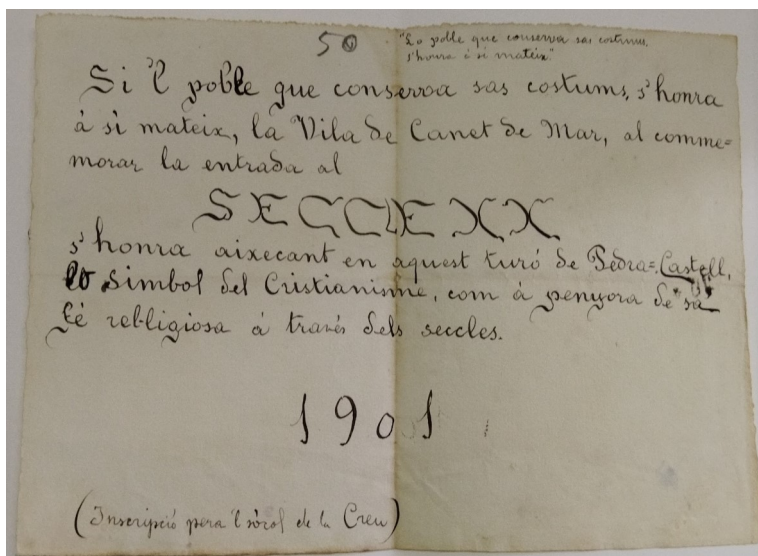
Conclusions

Com hem vist, el certamen canetenc té un objectiu utilitari per al catalanisme local, que té en el periòdic *La Costa de Llevant* els seu gran altaveu. Un objectiu que busca fixar Canet en el catolicisme i en el catalanisme tot incorporant als sectors conservadors i catòlics menys dinàmics.

El certamen, pel seu caràcter circumstancial, no segueix el model tradicional jocfloral, no s'atorguen les tres flors temàtiques ni es nomena reina de la festa, com també havia passat en el certamen de 1892 organitzat pel Cercle Catòlic de Mataró. En canvi destaca el fet de

¹⁵ El fons es custodia en l'Arxiu Municipal de Canet de Mar.

l'exclusivitat de la llengua catalana en tots els premis, cosa que en altres certàmens maresmenecs encara no és efectiva –casos de Mataró de 1904 i 1905– i, per tant, la convocatòria de Canet es situa entre les que ja han optat per l'exclusivitat seguint la tendència adoptada també en els Jocs Florals d'Arenys de Mar, d'aquell mateix any, convocats pel Centre Catalanista de la vila.

Més enllà del migrat interès literari, el certamen de Pedracastell exemplifica perfectament l'expansió de les idees i pràctiques catalanistes en el territori a partir de la celebració de certàmens literaris. Els catalanistes conservadors canetencs aconsegueixen mobilitzar els sectors catalanistes però també als conservadors catòlics en un intent d'apropar-los al catalanisme emergent. Una cosa força semblant al que es pretendrà amb l'interessant certamen literari de 1908 però cap als sectors progressistes.

Bibliografia

COMAS (2018). Anna Comas i Valls. «Pompeu Fabra als Jocs Florals de Mataró de 1918». *11è Col·loqui Història a Debat «Mataró Història i Patrimoni. Felibrejada»*, 97, p. 61-70.

MAS GIBERT, Xavier (2015). «Les creus domenequianes de Pedracastell» *Domenechiana: revista del Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner*, núm. 5, p. 156-183.

SOLDEVILA (1998). Llorenç Soldevila (ed.). *Primer certamen literari de Malgrat 1886*, Malgrat de Mar: Ajuntament de Malgrat de Mar.

VELLVEHÍ ALTIMIRA, Jaume (2022a). *En la construcció de la cultura del catalanisme*

Original del text núm. 50 presentat al premi de la inscripció al peu de la creu. (Font: BPGP (AMCM): Fons Família Serra-Viñas).

al Maresme. *Els Jocs Florals de Mataró de 1904 i el Certamen literari de la Nueva Constancia de 1905*. Mataró: Arxiu Comarcal del Maresme.

— (2022b). «Els certàmens literaris de Canet de Mar de 1907 i 1908: en l'expansió de les idees del catalanisme», *Sessió d'Estudis Mataronins*, 38.

— (2013). «Catalanisme en xarxa. L'aportació maresmenca a l'obra del *Diccionari de la llengua catalana* d'Antoni M. Alcover (1901-1903)», *Sessió d'Estudis Mataronins*, 29, p. 21-24.

— (2009). «150 anys dels Jocs Florals de Barcelona. Certàmens literaris al Maresme: Vilassar de Mar 1887». *Singladures: Revista d'història i patrimoni cultural de Vilassar de Mar i el Maresme*, 26, p. 69-82.

— (2000). «El primer certamen literari de Vilassar de Mar (1887)», *Sessió d'Estudis Mataronins*, 17, p. 69-78.

ANNEX¹⁶

A la Santa Creu de Pedra-Castell

Lema: Sias la estrella del Nort de la Costa Llevantina!

Arbre de eterna florida,
ramell de constant perfum,
tronc mort que regalas vida,
fosca encesa en alba llum;

De tot consol breviar,
de tota virtut llevar,
augusta flor del Calvari,
estoig del més gran amor;

Estel de potent ullada,
que del abim del pecat
desfàs la negre boirada
ab ta santa claretat;

Far de pau i d'honradesa,
que abocas tos resplandors
vestint la humana nuesa
ab los més cèlics tresors:

Que'm plau ta superba estada
al cim de Pedra-Castell,
d'entre las rocas brotada,
com son gegantí poncell!

Que atraienta, que divina,
te contemplo en eix capsal
de ma Costa Llevantina,
per sa aubada matinal!

Que esbelta, que magestuosa,
atrontas els quatre vents!
Que bonica, que amorosa,
tos nobles brassos extens!

Pel sigle vint, benvinguda;
pel sigle diuou, adeu...
¡Qu'és dolça, ta llengua muda!
¡Qu'és plascívol, l'esguart teu!...

La inscripció, que al peu rumbejas,
de fe i de pàtria és dictat:
fe i pàtria, que tu barrejas
ab sens igual magestat!

Balcó de nostra marina
és ton rocàs setial,
i tu, ets la blanca gavina
que, posada en son cimal,

Aguaita com se capdellan
las onadas mar endins,
esguarda com aponcellan
violers i romanins;

Tenint 'l mar i la terra,
per refiladas de consol,
que del horitzó a la serra
esbandeix el raig del sol...

Creu Santa, Creu sobirana,
la Creu de Pedra-Castell:
¡vetlla'l mar, vetlla la plana,
d'aquest català joiell!

Desafiant las ventadas
que s'escorran de ponent
¡vetlla las nostras anyadas
i serva nostre jovent!

Creu excelsa, Creu divina,
que has florit per nostra sort
i la de nostra marina:
¡Sias la estrella del Nort
de la Costa Llevantina!

*Poema de Joan Ribas i Carreras
que fou premiat*

¹⁶ En les transcripcions del poemes, i també en les citacions, hem respectat els originals i només hi hem introduït la regularització de l'accentuació d'acord a les normes actuals, sempre que no ha alterat la mètrica. Hem corregit la conjunció 'y' i les 'h' d'acord a la normativa, a fi de facilitar-ne la lectura.

La Creu

Redempció

Planta la Vida un plansó,
un plansonet d'olivera.
Jesús lo rega ab sa sanc
i ab sas làgrimas la Verge.

El plansonet va pujant
i treu capsada potent:
de fullas, un ric dossier;
de brancas, una madeixa,

Atret per l'espai blavís,
amunt, amunt s' encastella;
cad'any es més ufanós,
cad'any més fornit rumbeja.

I se capdellan els anys,
i s'aconsigan els segles.....
Ja'l plansó és un arbre fet,
ja cobreix tota la terra!

A la seva ombra de pau
potentats i humils s'estrenyen
al son entorn beneït
totas las virtuts floreixen.

Allà la dolça igualtat,
la santa igualtat hi regna!
Allà hi fruita tot lo pur!
Allà tot lo sant hi lleva!

.....

D'aquell arbre redemptor
un esqueix planta ma terra
al cim de Pedra- Castell,
en la Costa riolera.

¡Benvingut sia l'esqueix
al jardí de casa meva!

¡Benvingut, i per molts anys
que hi trobi saó i s'hi estenga:
adressant-se vigorós,
traguent brancada potent,
esbandint el seu brancam
per damunt la nostra hisenda,
anuant pobres i rics
en germanívola estreta,
essent estel lluminós
de la fe més noble i ferma,
essent escut de combat
i de redempció senyera!...

¡Benvingut sia l'esqueix
al jardí de casa meva!

*Poema de Joan Ribas i Carreras que
obtingué un accèssit*